

STRESZCZENIA

1/2009 Świat na przełomie stuleci

Jadwiga Kiwerska

Czas wielkich zawirowań

Ostatnie dwudziestolecie to czas niezwykle bogaty w wydarzenia. Koniec zimnej wojny, symbolizowany przez upadek muru berlińskiego w 1989 r., dał początek zmianom na arenie międzynarodowej o wymiarze historycznym. Przyspieszeniu uległy toczące się procesy, inne dopiero zostały zapoczątkowane, pojawiły się nowe zjawiska i wyzwania, niekiedy z ogromną siłą ożywiły się "uśpione" antagonizmy, wystąpiły dotychczas nieznanne zagrożenia. Choć w wielu aspektach świat się zmieniał na lepsze (integrował, poszerzał strefę demokracji i wolnego rynku), to jednak stanęliśmy przed wieloma trudnymi i komplikującymi sytuacją problemami (terroryzm, rosnący nacjonalizm, dążenia imperialne). Dlatego dzisiejsza sytuacja wymaga od społeczności międzynarodowej wyjątkowej solidarności, zdecydowania, ale również przemyślanych zachowań.

Wanda Pilch

Wolność we współczesnym świecie

Problem wolności w dzisiejszym świecie nie jest już kwestią niepodległości. "Współczesna" wolność jest zbliżonym do nieustannego i coraz to od nowa podejmowanego procesu dialogicznego porozumienia między stronami, np. wspólnot ponadnarodowych, państw, bądź innych podmiotów życia publicznego, jak instytucji, stowarzyszeń. Wolność dotyczy także relacji i więzi, a więc "relacyjnej" materii, jaka łączy ludzi ze sobą. Jest więc kreowaniem i budowaniem, a nie faktem. Walczyć dziś o wolność, to tym samym szukać i znajdować możliwości komunikacji, zgody i konsensu. Autonomia, suwerenność oraz solidarność międzyludzka są zatem fundamentalnymi korelatami wolności. Tylko silny w swej autonomii i niezależny w swych racjach (interesach, uprawnieniach) podmiot (np. człowiek lub państwo), świadomy i odpowiedzialny, kreuje więzi i relacje solidarnościowe, a więc takie, poprzez które działanie społeczne prowadzi do dobra wspólnego i staje się wartością samą w sobie, wartością życia publicznego ludzi.

Maria Tomczak

Sieci terroryzmu na świecie. Powiązania między grupami i finansowanie

Jedną z najskuteczniejszych metod walki z terroryzmem jest odcinanie źródeł jego finansowania. Dlatego związane z tym kwestie są przedmiotem szczególnego zainteresowania, zarówno ze strony osób i instytucji zajmujących się walką z terroryzmem, jak i ze strony naukowców. Niestety badania naukowe nad sposobami finansowania terroryzmu i powiązaniach biznesowymi między poszczególnymi grupami są bardzo utrudnione, ze względu na brak wiarygodnych i możliwych do zweryfikowania danych. Jesteśmy w znacznej mierze skazani na domysły, co sprawia, że możliwe jest jedynie zaprezentowanie pewnych tendencji i postawienie hipotez. Artykuł prezentuje sposoby pozyskiwania funduszy przez grupy terrorystyczne od II połowy XIX w. do czasów współczesnych. Ukazuje ze swoistej perspektywy ewolucję terroryzmu od amatorskich działań

podejmowanych na stosunkowo niewielką skalę przez rosyjskich rewolucjonistów i zachodnich anarchistów, poprzez "zastępczą wojnę" z okresu zimnowojennego, po łączenie polityki, religii i działań czysto kryminalnych, z czym mamy do czynienia obecnie. Spowodowało to stopniowe zastępowanie ideowych zapaleńców, kierujących się pewnego rodzaju etyką, przez bezwzględnych cyników, gotowych łamać wszelkie tabu.

Katarzyna Żoź-Kuźnia

Globalizacja jako główny czynnik ewolucji współczesnego systemu międzynarodowego

Globalizacja to podstawowe prawo rozwoju i zmienności współczesnego systemu międzynarodowego. Nadaje ona nowy wymiar oraz intensyfikuje dotychczasowe procesy ewolucji stosunków międzynarodowych. W szczególności istotny jest wpływ globalizacji na uczestników systemu międzynarodowego, zarówno państwowych, jak i pozapaństwowych. Oddziaływanie to jest przy tym niejednoznaczne. Może prowadzi do znacznego wzmocnienia niektórych podmiotów, przy równoczesnym osłabieniu innych, podważając niekiedy sens ich istnienia. Coraz bardziej uwidacznia się także wpływ procesów globalizacyjnych na strukturę systemu międzynarodowego. Płaszczyzna formalnoprawna porządku międzynarodowego podlega stopniowej dezintegracji, na skutek relatywizacji powszechnych zasad stosunków międzynarodowych, które do tej pory stanowiły jej fundament. Postępującej ewolucji podlega także wymiar pionowy współczesnego systemu międzynarodowego, w efekcie czego pogłębia się wertykalizacja jego struktury. Do tego dochodzi nowa jakość w stosunkach międzynarodowych w postaci problemów globalnych, którym globalizacja nadaje powszechny wymiar.

Jarosław Czyżewski

Dzieci żołnierze we współczesnych konfliktach zbrojnych

Praktyka rekrutowania i wykorzystywania dzieci stanowi nieodłączną cechę większości współczesnych konfliktów zbrojnych. Szacuje się, że ok. 250 tys. dzieci walczy aktualnie w 17 konfliktach zbrojnych, głównie w Afryce i Azji. Dzieci rekrutuje się, gdyż są "tanie" w utrzymaniu, posłuszne, nie kwestionują rozkazów, łatwo nimi manipulować. Zasadniczy wpływ na występowanie tego zjawiska ma ponadto zmiana natury konfliktów zbrojnych oraz proliferacja i rozwój technologiczny broni lekkiej. Determinantę stanowi także istnienie grup dzieci szczególnie narażonych na rekrutację oraz negatywne czynniki zewnętrzne, które często wpływają na decyzję dziecka o ochotniczym wstąpieniu w szeregi grup zbrojnych. Dzieci żołnierzy wykorzystuje się jako tragarzy, wartowników, szpiegów, kucharzy, niewolników seksualnych, a przede wszystkim jako żołnierzy walczących na pierwszej linii. Zmusza się ich do zabijania, grabienia i okaleczenia swoich bliskich i ludności cywilnej. Rekrutowanie dzieci skutkuje trudnymi do przezwyciężenia ranami fizycznymi i psychicznymi.

Anna Sakson

Stan środowiska naturalnego oraz działania ONZ na rzecz jego ochrony

Ochrona środowiska naturalnego jest jednym z fundamentalnych problemów współczesnego świata. Do najważniejszych jego zagrożeń w XXI w. zalicza się globalne ocieplenie, zanieczyszczenie wód i kurczące się ich zasoby, deforestację oraz utratę różnorodności biologicznej. Przeciwdziałaniu skutkom tych zagrożeń zajmuje się wiele międzynarodowych organizacji, spośród których ważną rolę odgrywa Program Narodów Zjednoczonych ds. Środowiska (UNEP). Organizacja jest agendą ONZ powołaną w 1972 r. po to, by monitorować stan środowiska na świecie i identyfikować problemy, które wymagają międzynarodowej

współpracy, pomagać w kodyfikacji międzynarodowego prawa ochrony środowiska, a także by udzielać rekomendacji rządów w zakresie realizacji narodowych programów ochrony środowiska. W artykule przedstawiona została także geneza i struktura organizacji oraz obszar jej działań. Podkreślono zwłaszcza rolę UNEP jako administratora Sekretariatu Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu, co stało się punktem wyjścia do omówienia rezultatów 14. Konferencji Stron Konwencji, która miała miejsce w Poznaniu, w dniach 1-12 grudnia 2008 r.

Rafał Matera

Problemy krajów rozwijających się na szczytach G7/G8

Pierwszy szczyt grupy uprzemysłowionych państw miał miejsce między 15 a 17 listopada 1975 r. na zamku w Rambouillet nieopodal Paryża. Uczestnikami spotkania byli przedstawiciele sześciu państw: Francji, Japonii, RFN, Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii oraz Włoch. Miano G7 coroczne szczyty uzyskały w 1976 r., kiedy do tego grona dokooptowana została Kanada. Od 1977 r. na naradach obecni byli przedstawiciele Komisji Wspólnot Europejskich, aczkolwiek jedynie na zasadach obserwatora. Przekształcenie w G8 dokonało się w 1998 r. na szczycie w Birmingham po kilku latach działania forum G7+Rosja. Deklaracje ekonomiczne i komunikaty ze szczytów przywódców zawierały propozycje natury ściśle gospodarczej, ale też społecznej i instytucjonalnej. Obok wytycznych dotyczących polityki makroekonomicznej, systemu handlowego i monetarnego, pojawiały się zagadnienia z zakresu ochrony środowiska, edukacji czy opieki zdrowotnej. Problemy krajów rozwijających się przewijały się w dyskusjach przywódców najbogatszych państw już od pierwszych spotkań, ale na realizację postulatów, zwłaszcza w strategii oddłużenia i koordynacji oficjalnej pomocy rozwojowej trzeba było czekać do przełomu II i III milenium. Artykuł jest próbą ukazania zaangażowania się G7/G8 na rzecz regionu Południa w okresie ponad 30 lat jej działalności. Problem efektywności poszczególnych inicjatyw jest kwestią bardziej złożoną i wymaga dalszych badań i odrębnych opracowań. Publikacja opiera się w szczególności na dokumentach, które przywódcy państw akceptują podczas corocznych obrad.

Andrzej Sepkowski

Państwo krzyżowców

Amerykanie byli ekspansjonistyczni od kolonialnych początków, dokonując wymuszonego, ponad dwuwiekowego podporządkowania sobie interioru. Ten ekspansjonizm okazał się niezwykle silnym spoiwem dla społeczności młodego państwa, przyjmując kształty "boskich manifestów" prezydenta Polka i następców. Zwykle służył przyziemnym interesom, ale legitymizowano go ideami wielkich misji, mającymi krzewić doskonały ustrój stworzony przez "naród narodów". Idee misji w ich pokojowej i zdobywczej postaci stały się integralną częścią amerykańskiej "religii obywatelskiej", rytualizowaną przez praktycznie wszystkich przywódców. Misjonizm wiązany z ekspansjonizmem zdecydowanie przeważał i jako taki objawił się po roku 1989. Nowy hegemon zaczął się stawać dominatorem na arenie międzynarodowej, wymuszając na innych pożądane przez neoliberalny establishment zachowania. Decydowała o tym siła konglomeratu wojskowo-przemysłowego, którego nie można nie doceniać, bowiem na potrzeby militarne przeznaczają się dziś ponad 600 mld dolarów. Nowe wojny służą przede wszystkim jemu, a misyjne hasła obrony pokoju i demokracji zdają się tylko zastonami, sztafarami. Wydaje się także, że prezydent Barack Obama jest skazany na praktyki krzyżowca, choć nadzieje z nim związane są nadziejami na inny, lepszy świat.

Sebastian Wojciechowski

Stany Zjednoczone Ameryki jako przykład "osamotnionego" mocarstwa

"Osamotnienie" na gruncie międzynarodowym, oznacza mniej lub bardziej znaczące, dobrowolne lub wymuszone, dystansowanie się od reszty społeczności międzynarodowej. Może ono dotyczyć różnych płaszczyzn np. politycznej, ekonomicznej, ideologicznej, technologicznej czy kulturowej. Różne są także jego przyczyny oraz przejawy. Dotyczy ono na ogół państw lub innych podmiotów funkcjonujących w systemie międzynarodowym. Szczególnym przypadkiem jest jednak sytuacja "osamotnienia" mocarstwa. W artykule zaprezentowano powyższe zagadnienia na przykładzie obecnej pozycji USA. Punktem wyjścia uczyniono następujące pytania badawcze: W czym przejawia się współczesna amerykańska dominacja? Czy USA spełniają obecnie kryteria "osamotnionego" mocarstwa? Jakie są przyczyny, przejawy oraz skutki międzynarodowego "osamotnienia" USA?

Radosław Fiedler

USA wobec konfliktu izraelsko-palestyńskiego 1991-2008. Instrumenty, możliwości, błędy i ograniczenia amerykańskiego mediatora

Na początku lat 90. wydawało się, że proces pokojowy, w którym był zaangażowany mediator amerykański, doprowadzi do ostatecznego porozumienia pomiędzy Izraelczykami i Palestyńczykami. Kolejne amerykańskie administracje dysponowały instrumentami umożliwiającymi wpływanie na strony konfliktu, ale wyciszenie konfliktu głównie zależało od Izraelczyków i Palestyńczyków. Strona amerykańska miała jednak większe zrozumienie dla argumentów rządów izraelskich, aniżeli postulatów palestyńskich. Nawet osobiste zaangażowanie prezydenta Clintona nie było w stanie przełamać narastającego impasu w czasie szczytu w Camp David. Ewidentnym fiaskiem tych mediacji było to, że nie udało się zmienić w zasadniczy sposób optyki tego konfliktu, pozostała wzajemna nieufność, nie ustępująca nawet po udzielonych przez dyplomację amerykańską gwarancjach dla Izraela i Autonomii Palestyńskiej. Przedstawiona przez prezydenta G. W. Busha "mapa drogowa", która miała stworzyć ramy do przyszłego porozumienia nie doprowadziła do przełomu tak, jak konferencja w Annapolis (listopad 2007 r.). Republikańska administracja niemal od początku aprobowała politykę władz izraelskich oraz jednostronne działania takie jak wycofanie z Gazy czy budowa tzw. bariery bezpieczeństwa. Skomplikowana sytuacja stała się jeszcze trudniejsza po zwycięstwie Hamasu w wyborach w 2006 r., nie mówiąc już o konflikcie Izraela z Hamasem w Gazie z przełomu 2008/2009. Niewątpliwie konflikt izraelsko-palestyński będzie wymagać intensywniejszego niż do tej pory zaangażowania mediacyjnego USA w ramach nowej strategii USA wobec Bliskiego Wschodu.

Witold Ostant

Tarcza antyrakietowa jako instrument amerykańskiej supremacji w międzynarodowym systemie bezpieczeństwa

Artykułu ma za zadanie przybliżyć problematykę tzw. tarczy antyrakietowej, którą można interpretować jako element amerykańskiej supremacji w systemie międzynarodowym. Opracowanie zostało podzielane ze względu na określone konteksty analizy na cztery części. Pierwsza dotyczy genezy programu tarczy antyrakietowej, która sięga początków lat 50. XX w. W części tej podkreślono długofalowość przedsięwzięcia i przychylność władz USA, bez względu na partyjną reprezentację. W drugiej przedstawiono zagadnienia technologiczne i globalny charakter przedsięwzięcia oraz jego wymiar militarno-technologiczny i propagandowy. W trzeciej ukazano negatywny stosunek do programu dwóch państw pretendujących do miana

supermocarstwa: Federacji Rosyjskiej oraz Chińskiej Republiki Ludowej. Podkreślono wysiłki tych państw mające na celu neutralizację amerykańskich starań zmierzających do utrzymania przewagi militarnej, co jest stosunkowo mało znane szerszej opinii publicznej, za względu na małe zainteresowanie środków masowego przekazu. W ostatniej części przedstawiono stosunek do amerykańskiego projektu państw europejskich, podkreślając istniejącą polaryzację stanowisk państw członkowskich NATO i UE.